RETKLA1101 (Klassisk retorikk): eksamen, høsten 2019 (9. desember 2019)
Sensorveiledning

Emnebeskrivelse: https://www.uio.no/studier/emner/hf/ifikk/RETKLA1101/

I den første halvparten av semesteret studerte vi retorikkens historie, dens faglige regler og dens teoretiske grunnlag. I den andre halvparten analyserte vi antikk retorisk praksis i form av taler i oversettelse fra gresk og romersk politikk og samfunnsliv. To gjesteforelesninger ble holdt i sammenheng med dette emnet: Dr. Tor Ivar Østmoe holdt gjesteforelesning om øvelsestaler (*progymnasmata*) og Prof. Mathilde Skoie holdt gjesteforelesning om Ciceros taler mot Catilina. Pensumbøkene var Gjert Vestrheim, *Klassisk retorikk* (Oslo 2018), Gjert Vestrheim og Tor Ivar Østmoe, *Klassisk talekunst: Greske og romerske taler fra Gorgias til Cicero* (Oslo 2009) og Aristoteles, *Retorikk*, oversatt av Tormod Eide (Oslo 2006). I tillegg fikk studentene ytterligere lesestoff (utdrag fra andre bøker, artikler, osv.). En powerpoint-presentasjon ble lagd til hver dobbelttime, og den ble tilgjengeliggjort i Canvas sammen med en podkast av forelesningen etter timen. Alt undervisningsmateriale var eksamensrelevant: pensumbøkene i sin helhet; ytterligere lesestoff (unntatt det som var markert som frivillig lesning); powerpoint-presentasjoner; utdelingsark; podkaster.

Eksamenen bestod av tre deler. Den første delen bestod av 12 flervalgsoppgaver. I den andre delen skulle studentene besvare fire av seks kortsvarsoppgaver. Den tredje delen var en taleanalyse. Alle tre deler talte likt. Egen karakter (A–F) ble satt til hver del, og den endelige karakteren baserte seg på gjennomsnittet på de tre enkelte karakterene.

Del 1

Denne delen ble autorettet i Inspera. Det var kun ett riktig svar per spørsmål eller påstand.

Fasitsvarene er: 1 *inventio*, 2 *genus sublime*, 3 synekdoke, 4 hyperbaton, 5 en lovsang til et enkeltmenneske, 6 Korax, 7 *Dialogus de oratoribus*, 8 Aristoteles og Demosthenes døde og det attiske demokratiet ble avskaffet, 9 Drapssaker ble dømt i folkeforsamlingen, 10 Gjennom sin tale gjør Gorgias reklame for retorikk, men samtidig advarer han også mot retorikkens mulige farer, 11 Det fantes ingen advokater. En som måtte møte i retten var nødt til å forsvare seg selv, 12 Perikles, Gravtale for de som falt i det første året av Peloponneserkrigen.

12–11 riktige: A; 10–9 riktige: B; 8–7 riktige: C; 6–5 riktige: D; 4–3 riktige: E; 2–0 riktige: F.

Del 2

Her skulle studentene besvare fire av seks kortsvarsoppgaver (hvis flere ble besvart, ble bare de første fire lest og vurdert). Hvert svar skulle være på ca. 200-400 ord (det ble gitt fradrag for besvarelser som enten var for korte eller for lange). Det ble forventet og kommunisert at man skulle skrive fullstendige og sammenhengende setninger (det ble gitt fradrag for svar som [delvis] bestod av stikkord). Det ble også gitt fradrag for gjentatt feilskriving av navn, fagbegreper og/eller greske/latinske ord.

Det finnes ingen fasitsvar her, og sensuren ble gitt etter skjønn basert på hvor godt studenten klarte å besvare de enkelte spørsmålene i deres helhet. Et godt svar trekker frem korrekte fakta som er relevante til spørsmålet og presenterer dem på en strukturert og logisk sammenhengende måte. De følgende punktene kan anslagsvis gi en forestilling på hva et godt svar innholdsvis kunne omfatte (det gjøres ikke krav på fullstendighet fra min side):

1) Hva har Homer med retorikk (og retorikk med Homer) å gjøre?
   - Det finnes flere eksempler på gjennomarbeidete taler hos Homer, særlig talene i Bok 9 av *Iliaden.*
   - Homer er et eksempel på at taler og retoriske strategier finnes lenge før det finnes retorikkteori (på samme måte som språk eksisterer før grammatikk).
   - Homer ble senere i antikken ansett som retorikkens far, og talene i Bok 9 av *Iliaden* ble da regnet som eksempler på de ulike stiltypene.

2) Skisser sammenhengen mellom det attiske demokratiet og utviklingen av den klassiske retorikken.
   - Attisk demokrati i klassisk tid var et direkte demokrati, som førte til at det utviklet seg et behov for at vanlige borgere kunne tale i folkeforsamlingen.
   - Både politiske beslutninger og rettssaker ble avgjort av folkeforsamlingen. Derfra kommer skillet mellom rådstaler og rettstaler.
   - Det var stort behov for profesjonelle taleskrivere (logografer).
   - En politisk karriere var i stor grad avhengig av retoriske ferdigheter (jf. Perikles).

3) Presenter og gjengi hovedpunktene i Lysias' *Forsvarstale for drapet på Eratosthenes.*
   - Talesjanger: Dette er en rettstale.
   - Saksforholdet: Den tiltalte (Eufiletos) drepte sin kones elsker (Eratosthenes).
   - Mål: Eufiletos skal overbevise juryen om at han tok Eratosthenes på fersk gjerning og at drapet herved var lovlig.
   - Særegenhet: Eufiletos fremstilles som en naiv og litt dum fyr som ikke er i stand til å begå et mord. Talen er et prakteksempel på Lysias' evne til å skape etos.

4) Presenter og gjengi hovedpunktene i Ciceros 1. *Tale mot Catilina.*
   - Talesjanger: Dette er en rådstale, men den har også trekk av en lovtale ('showtale' for Cicero), et invenktiv ('kjefttale' mot Catilina) og en rettstale (forsvarstale for Cicero; anklage mot Catilina).
   - Saksforholdet: Cicero påstår at Catilina planlegger et statskupp.
   - Mål: Cicero vil vise at Catilinas planer er åpenbare (selv om han ikke har konkrete bevis). Catilina skal dra i eksil og senatet skal stemme for å drepe ham.
   - Særegenhet: Cicero slår an en høyt aggressiv tone mot Catilina. Han bruker mange retoriske spørsmål og *ad hominem*-argumenter (hersketeknikk).

5) Forklar forskjellen mellom en metafor og en metonymi og illustrer den ved hjelp av konkrete eksempler.
   - Både metaforer og metonymier er troper. En trope er en en semantisk overføring av et uttrykk til en annen betydning enn den allminnelige.
   - En metafor bygger på likhet mellom to ting som egentlig ikke er like. Ofte (men ikke alltid) kan en metafor anses som en forkortet sammenligning der sammenligningsordet mangler (f. eks. «Akilles er en løve» for «Akilles er sterk som en løve»).

- En metonymi bygger på nærhet. Et ord/uttrykk erstattes med et annet ord/uttrykk, og de to ordene/uttrykkene står i en nærhetsrelasjon med hverandre (f. eks. «å drikke et glass» for «å drikke en øl»).
- Det finnes ulike typer metonymier, f. eks. abstrakt for konkret, symbol for abstrakt, bevirker for det bevirkede, årsak for virkning, materiale/stoff for gjenstand/produkt, beholder for innhold, del for helhet (synekdoke, *pars pro toto*).

6) Skisser retorikkens etterliv i senantikken og middelalderen.
   - På 300-tallet fremover ble kristendommen gradvis integrert i det romerske samfunnet, og retorikk ble deretter også viktig i kristne sammenhenger (jf. Augustin av Hippo, *De doctrina Christiana*). Kristen retorikk påtok seg å kunngjøre den religiøse sannheten (sannhet i stedet for sannsynlighet).
   - Retorikk var en bestanddel av De syv frie kunster som ble konsolidert på 400-tallet av Martianus Capella. De syv frie kunster utgjorde skolesystemet heretter og fremover gjennom middelalderen.
   - I overgangstiden mellom senantikken og middelalderen (på 500-tallet) var behovet for retorikk lite pga. krisen, men allerede på 700-tallet oppstod det en første retorisk renessanse (Alkuin av Tours).

Del 3

Her skulle studentene gi en retorisk analyse av Apollodoros' Rettstale mot Nikostratos (en tale som feilaktig har blitt overlevert under Demosthenes' verker). Denne talen ble ikke diskutert i undervisningen, men den er med i Vestrheim og Østmoes samling (se ovenfor), og det kan derfor forventes at studentene har lest den før (siden alle tre pensumbøker i sin helhet var eksamensrelevante). Talen ble vedlagt eksamenen i denne oversettelsen (sammen med introduksjonen som studentene også ble oppfordret til å lese).

Studentene ble gitt de følgende retningslinjene:

- Besvarelsen skulle være på ca. ca. 800-1400 ord (det ble gitt fradrag for besvarelser som enten var for korte eller for lange).
- Studentene ble eksplisitt oppfordret til å ta stilling til spørsmål om f. eks. retorisk situasjon, talesjanger, stiltype, konstruksjon av etos, appell til patos, oppdeling av talen, bruk av bevismidler, troper, figurer, osv. Det ble imidlertid fremhevd at en logisk sammenhengende og analytisk argumentasjon var viktigere enn å få dekket samtlige av disse aspektene.
- Det ble forventet og kommunisert at man skulle skrive fullstendige og sammenhengende setninger (det ble gitt fradrag for svar som delvis bestod av stikkord, og svar som utelukkende bestod av stikkeord ble regnet som ikke bestått [F]).
- De korrekte retoriske fagbrepene skulle brukes. Hvis man ikke kunne huske et fagbegrep, var det lov å unntaksvis bruke en norsk parafrase (det ble imidlertid gitt fradrag om noen nesten eller overhodet ikke brukte fagbegreper, selv om besvarelsen i og for seg var korrekt). Det ble også gitt fradrag for gjentatt feilskriving av navn, fagbegreper og/eller greske/latinske ord.

Det finnes ingen fasitsvar her heller. En taleanalyse skal besvare spørsmålene om *hva* taleren ønsker å oppnå og *hvordan* han søker å oppnå sitt mål. Sensuren ble derfor gitt etter skjønn

basert på hvor godt og selvstendig studenten klarte å strukturere og presentere taleanalysen sin på en diskursiv og logisk sammenhengende måte og hvor relevante de enkelte observasjonene var til analysen i og for seg. De følgende punktene kan fremheves for å kunne skille mellom et gjennomsnittlig svar, et (veldig) godt svar og et svar under gjennomsnittet:

- Et gjennomsnittlig svar (C) presenterer den retoriske situasjonen, identifiserer sjangeren og kan si noe om forventningene til denne sjangeren. Studenten bør argumentere for hva som er talerens mål med talen og vise hvordan han søker å oppnå dette med henvisning til noen retoriske virkemidler.
- Et (veldig) godt svar (A eller B) har et eget grep på saken, skiller mellom vesentlig og uvesentlig og kobler virkemidler til mål. Den har også et (svært) høyt refleksjonsnivå og relevante koblinger til retorisk teori.
- Et svar under gjennomsnittet (D eller E) har (store) mangler i forhold til en gjennomsnittlig god oppgave, men inneholder fortsatt nok relevante punkter at den kan regnes som bestått (selv om enkelte elementer kan være misforstått).

Prof. Silvio Bär
12.11.2019